

Лепканич Анна Олександрівна,
аспірант кафедри наук про здоров'я,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0000-0002-1658-3197
м. Ужгород, Україна

Миرونюк Іван Святославович,
доктор медичних наук, професор,
професор кафедри наук про здоров'я,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0000-0003-4203-4447
м. Ужгород, Україна

Підходи до моніторингу та оцінки ефективності системи мотивації студентської молоді до практик здорових моделей харчування

Вступ. Мета дослідження – визначити та описати основні підходи до формування системи моніторингу та оцінки ефективності системи мотивації студентської молоді до практик здорових моделей харчування в сучасних умовах.

Методи та матеріали. У дослідженні було використано результати попередніх досліджень та застосовувалася методологія, яка рекомендована для систем моніторингу та оцінки програм і проєктів соціальної сфери. Застосовано бібліосемантичний метод, метод концептуального моделювання та загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення. Дослідження проведено на засадах системного підходу.

Результати. Визначено суб'єкт та об'єкт моніторингу та оцінки ефективності розробленої системи мотивації для внутрішньої системи моніторингу та оцінки, яка повинна впроваджуватися безпосередньо на рівні закладу вищої освіти. Методика проведення програми моніторингу та оцінки запропонованої системи мотивації зводиться до відслідковування обов'язкових елементів, що визначають ефективність етапів її проведення: залучені ресурси, процес реалізації, отримані результати, наслідки та вплив. До індикаторів ресурсів в моделі системи мотивації входять матеріально-технічний, інформаційний та людський внесок. Індикатори наслідків і впливу розробляються для усієї системи в цілому. Запропоновано концептуальні підходи до розробки і впровадження програми моніторингу та оцінки системи мотивації студентської молоді до практик здорових моделей харчування.

Висновки. Пропоновані підходи до формування внутрішніх програм моніторингу і оцінки ефективності впровадженої системи мотивації студентської молоді до практик здорових моделей харчування дасть змогу керівництву закладів вищої освіти сформувати необхідний перелік індикаторів ефективності для відслідковування дієвості впровадження заходів на усіх етапах реалізації

Ключові слова: системи мотивації; практики здорових моделей харчування; моніторинг та оцінка; студентська молодь.

Lepkanych Anna Oleksandrivna, Postgraduate Student at the Department of Health Sciences, Uzhhorod National University, ORCID ID: 0000-0002-1658-3197, Uzhhorod, Ukraine

Myronyuk Ivan Sviatoslavovych, Doctor of Medical Sciences, Professor, Professor at the Department of Health Sciences, Uzhhorod National University, ORCID ID: 0000-0003-4203-4447, Uzhhorod, Ukraine

Approaches to monitoring and evaluation of the effectiveness of the system to motivate pupils to adopt healthy eating habits

Introduction. Purpose of the study – to identify and describe the main approaches to the formation of a system of monitoring and evaluation of the effectiveness of the system of motivation of students to practice healthy eating habits in the modern conditions.

Methods and materials. The study used the results of previous studies and applied the methodology recommended for monitoring and evaluation systems for social sector programmes and projects. The bibliosemantic method, the method of conceptual modelling and general scientific methods of analysis, synthesis, comparison and generalisation were used. The study was conducted on the basis of a systematic approach.

Results. The subject and object of monitoring and evaluation of the effectiveness of the developed motivation system for the internal monitoring and evaluation system, which should be implemented directly at the level of the higher education institution, are determined. The methodology for carrying out the programme for monitoring and evaluating the proposed motivational system is reduced to monitoring the obligatory elements that determine the effectiveness of the stages of its implementation: the resources used, the process of implementation, the results obtained, the consequences and the impact. The resource indicators in the incentive system model include material and technical, informational and human contributions. The outcome and impact indicators are developed for the whole system. Conceptual approaches for the development and implementation of a programme for monitoring and evaluation of the system of motivating students to practice healthy eating habits are proposed.

Conclusions. The proposed approaches for creating internal programmes for monitoring and evaluating the effectiveness of the implemented system for motivating students to adopt healthy eating habits will allow the management of higher education institutions to create the necessary list of performance indicators for monitoring the effectiveness of implementing the measures at all stages of implementation.

Key words: motivation systems; healthy eating practices; monitoring and evaluation; student youth.

Вступ. Специфіка людських потреб визначається соціальною природою діяльності людини. Психологічною формою активності людини, яка відображає її потреби, є мотивація до тих чи інших форм поведінки. Вона значною мірою визначається низкою інтересів та їх спрямованістю. Отже, інтерес як цілеспрямоване співвідношення людини й об'єктивної реальності можна окреслити через ставлення суб'єкта до певного об'єкта її потреб [1].

Стан здоров'я людини залежить не тільки від умов життя й спадковості, але також від власного відношення до здоров'я, що ґрунтується на таких поняттях, як мотивація до збереження і покращення здоров'я. Загалом, вирішальним фактором є зусилля самої людини по збереженню й зміцненню власного здоров'я [2, 3]. В основі формування здорового способу життя знаходиться особистість людини, її мотивація втілювати свої соціальні, фізичні, інтелектуальні здібності.

За даними Державного комітету статистики України станом на початок 2012–2013 навчального року серед студентів вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації майже 90% мають відхилення у здоров'ї, у 50% наявна морфо-функціональна патологія, у 40% – хронічні захворювання, більше 50% студентів мають незадовільну фізичну підготовку, 40% – мають слабкі уявлення про теоретичні положення здорового способу життя [4].

Основною причиною погіршення стану здоров'я студентів є відсутність усвідомлення важливості дотримання здорового способу життя як запоруки міцного здоров'я. Процес виховання свідомого ставлення молоді до власного здоров'я починається з першого курсу навчання у вищому навчальному закладі і забезпечується рядом педагогічних умов, а саме: 1. поєднанням навчального процесу з практичною діяльністю студентів; 2. знайомством молоді з основами здорового способу життя, формуванням свого власного здорового стилю життя; 3. формуванням цільової настанови і мотивації студентів на зміцнення свого здоров'я і набування відповідних знань, умінь і навичок [5].

Впровадження ефективних комплексних систем мотивації молоді до практик здорової харчової поведінки є важливим компонентом функціонування програм збереження і покращення здоров'я молоді, що навчається [6]. В той же час, ефективне функціонування такої системи потребує розробки і впровадження програм моніторингу і оцінки їх ефективності [7].

Мета роботи: визначити та описати основні підходи до формування системи моніторингу та оцінки (МіО) ефективності системи мотивації студентської молоді до практик здорових моделей харчування в сучасних умовах.

Матеріали та методи. За результатами наших попередніх досліджень [8] нами було розроблено клієнтцентричну модель системи мотивації студентської молоді до формування власних практик здорової харчової поведінки [6] та визначено ключові джерела впливу на формування здорових харчових моделей студентської молоді [9]. При розробці підходів застосовувалася методологія, яка рекомендована для систем МіО про-

грам і проектів соціальної сфери [7]. Для досягнення мети дослідження було використано бібліосемантичний метод, метод концептуального моделювання та загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення. Дане дослідження проведено на засадах системного підходу.

Результати дослідження та їх обговорення. Загалом повна модель МіО системи мотивації студентської молоді до практик здорових моделей харчування повинна складатися з суб'єкта, який здійснює моніторинг та оцінку, об'єкта, який відстежується і оцінюється, цілей, оціночних параметрів (критеріїв), методологічної бази, схеми та порядку інформаційного забезпечення процесів МіО. Об'єктом моніторингу та оцінювання є діяльність суб'єктів впливу на формування здорових харчових моделей студентської молоді, які визначені у моделі системи мотивації студентської молоді до практик здорових моделей харчування [6, 9]. Важливим є розуміння ідентифікації власне суб'єкту моніторингу та оцінки ефективності даної системи в залежності від виду системи МіО: внутрішня чи зовнішня. В даній системі основною є внутрішня система МіО, яка повинна впроваджуватися безпосередньо на рівні закладу вищої освіти (ЗВО) підрозділом, який визначений керівництвом закладу. Окремі компоненти системи мотивації («Підтримка саморозвитку») виходять за межі закладу освіти, але МіО їх ефективності також може бути забезпечено окремими учасниками процесу із ЗВО (академнаставники, куратори академічних груп, профільні заступники деканів факультетів) (рис. 1).

Загалом, в даній моделі переважна більшість провайдерів впливу (суб'єкти мотиваційного впливу) так чи інакше пов'язані безпосередньо з ЗВО, де навчаються студенти (керівництво ЗВО, науково-педагогічні працівники, академнаставники груп студентів, однолітків (сокурсники), лідери з середовища студентської молоді [9].

Методика проведення програми моніторингу та оцінки запропонованої системи мотивації зводиться до відслідковування обов'язкових елементів, що визначають ефективність етапів [9] її проведення: залучені ресурси, процес реалізації, отримані результати, наслідки та вплив. До індикаторів ресурсів в моделі системи мотивації входять матеріально-технічний, інформаційний та людський внесок. Зокрема, для етапу «створення умов» здорового харчування (рис. 1) можливими індикаторами матеріально-технічного забезпечення є наявність облаштованої столової з меню здорового харчування, фінансова доступність даного меню для здобувачів освіти, обмеження розміщення на території закладу вищої освіти закладів швидкого харчування, продажу солодких газованих напоїв і т.д. В програмі моніторингу цього етапу показником ефективності людського внеску є керівництво ЗВО, педагоги, які виконують контролюючу функцію дотримання умов матеріально-технічного забезпечення. Інформаційний внесок передбачає включення відповідних тем у вивчення окремих предметів та створення нових, оскільки навчальним процесом не передбачено вивчення даної тематики і окремі питання піднімалися

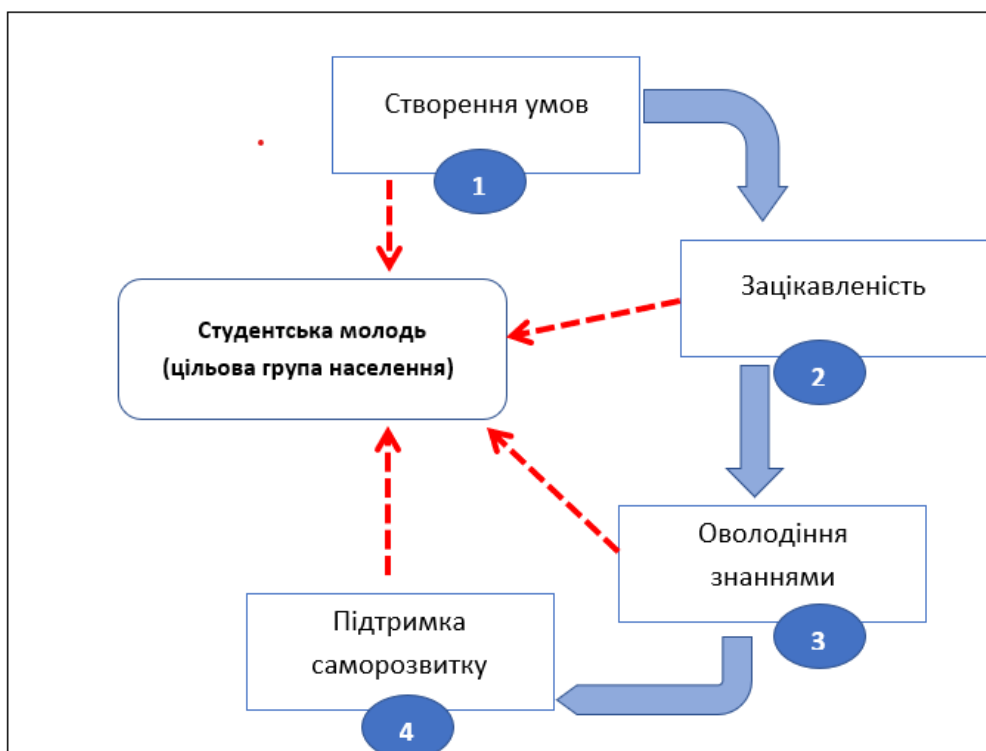


Рис. 1. Функціональна модель ключових аспектів мотивації студентської молоді до формування власного здорового режиму харчування [10]

тільки в шкільній програмі на заняттях валеології або основ здоров'я, які містять не достатньо необхідної інформації. Так, індикаторами інформаційного внеску можуть виступити наявність спеціалізованих факультативів, які будуть включені в програму навчання, з вимогою проходження і отримання сертифікату про оволодіння знаннями; наукові гуртки; відкриті лекції з запрошеними авторитетними спікерами; наочна інформація у будь-якому її прояві (стенди, інформаційних бюлетенів, тематичні плакати та інше).

Формування індикаторів процесу для першого етапу реалізації системи мотивації засновано на оцінці фактичного функціонування внесків: матеріально-технічного, людського та інформаційного. Так, індикатори процесу покликані відстежувати питання: чи дотримується керівництво ЗВО встановлених правил контролю реалізації першого етапу, а саме матеріально-технічних та інформаційних внесків щодо змін в моделі харчування; чи не порушується заборона встановлення кіосків з їжею швидкого приготування; наскільки контролюється процес врегулювання цін на продукти харчування для забезпечення доступності для різного рівня фінансової спроможності студентської молоді; наскільки студентська столова відповідає системі здорового харчування і т.д. Загалом, для кожного з етапів або складових системи мотивації можна розробити відповідні індикатори внеску, процесу, результатів. Важливо, щоб ці індикатори були простими у застосуванні та інформативними. Щодо індикаторів наслідків і впливу, на нашу думку, раціональним є розробка показників для усієї системи вцілому.

Концептуально підходи до розробки і впровадження програми МіО системи мотивації студентської молоді до практик здорових моделей харчування представлено на рисунку 2.

Власне, очікуваний результат впровадження програми МіО системи мотивації студентської молоді до практик здорових моделей харчування передбачає відслідковування ефективності впровадження усіх запропонованих етапів реалізації системи в повному обсязі заходів. Відповідність отриманих результатів МіО передбачає досягнення мети програми та очікуваного позитивного впливу на стан здоров'я студентської молоді.

Перспективи подальших досліджень полягають у пілотному відпрацюванні запропонованих підходів до розробки і впровадження програм МіО системи мотивації студентської молоді до практик здорових моделей харчування на базі окремих закладів вищої освіти та оцінки їх ефективності.

Висновки. Пропоновані підходи до формування внутрішніх програм моніторингу і оцінки ефективності впровадженої системи мотивації студентської молоді до практик здорових моделей харчування дасть змогу керівництву закладів вищої освіти сформувати необхідний перелік індикаторів ефективності для відслідковування дієвості впровадження заходів на усіх етапах реалізації. Досягнення планових показників розроблених індикаторів у процесі функціонування системи передбачає досягнення як основної мети її реалізації так і ключового показника впливу: накопичуваний ефект здоров'язбереження у студентської молоді у період навчання в ЗВО.

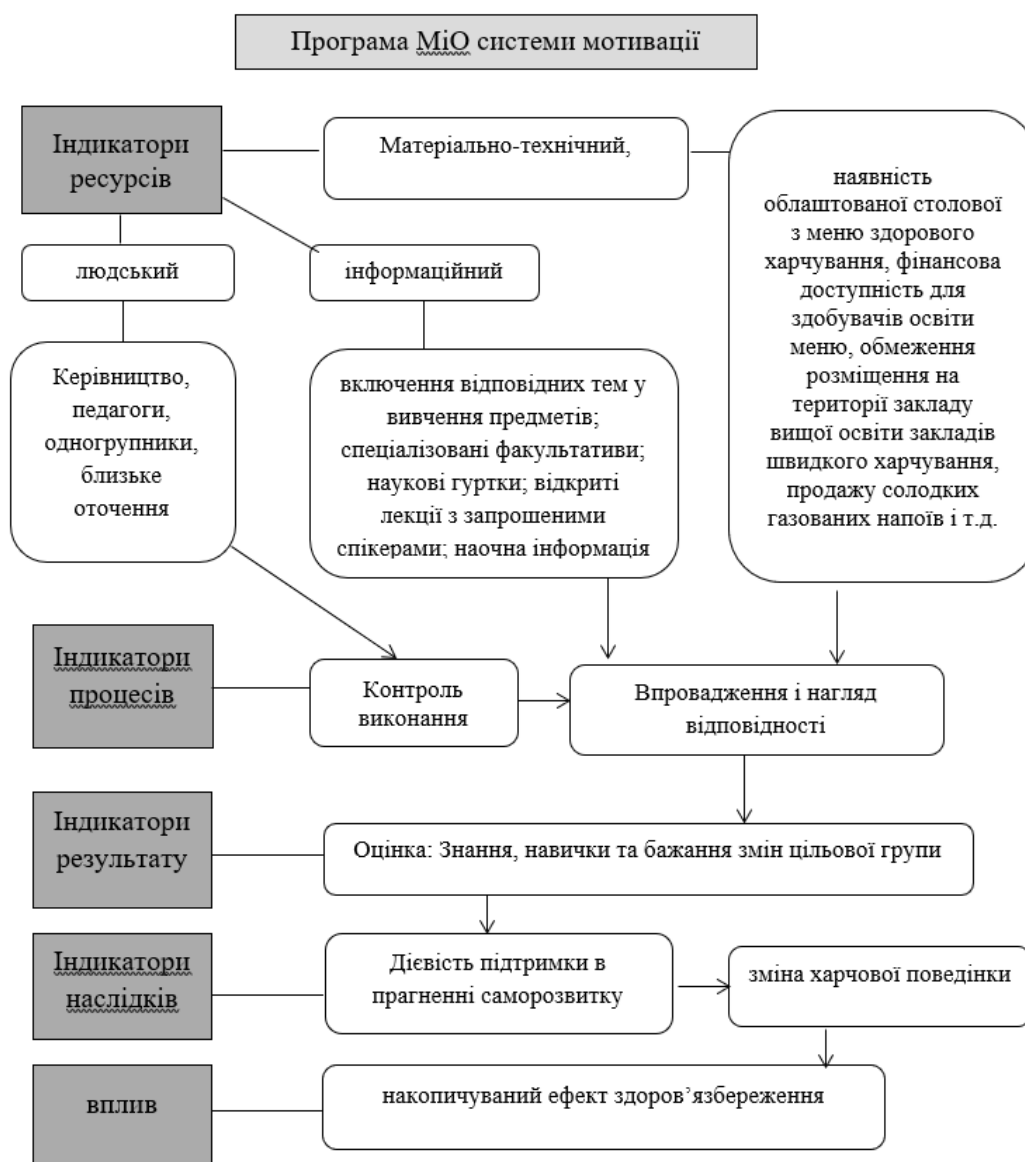


Рис. 2. Підходи до розробки і впровадження програми МіО системи мотивації студентської молоді до практик здорових моделей харчування

REFERENCES

1. Palahniuk TV. Motyvatsiini aspekty provedennia sportyvnykh zakhodiv sered molodi [Motivational aspects of sporting events among adolescents]. *Fizyczne vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi: zbirnyk naukovykh prats.* 2012;4(20):310-312 [in Ukrainian].
2. Koshmaniuk MV. Osoblyvosti formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia studentiv v umovakh vyshchoho navchalnoho zakladu [Peculiarities of the formation of a healthy lifestyle of students in a HEI]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Pedahohika, sotsialna robota»*, 2013;30:69-73 [in Ukrainian].
3. Sokolenko L. Zdorovy sposib zhyttia yak umova y peredumova svidomoho vykhovannia suchasnoho vchytelia [A healthy lifestyle as a condition and prerequisite for the conscious education of a modern teacher]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu.* 2014;1:263-269 [in Ukrainian].
4. Shekera OH., Medvedovska NV., Melnyk DV. Okhorona zdorovia – naivazhlyvisha skladova derzhavnoi polityky Ukrainy [Healthcare is the most important component of state policy in Ukraine]. *Simeina medytsyna.* 2014;2:10-14 [in Ukrainian].
5. Loban HA., Zachepyllo SV., Kovalenko NP., Hancho OV., Komyshan I V. Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia studentiv yak zaporuka suspilnoho ta ekonomichnoho rozvytku derzhavy [Promoting healthy lifestyles as a key to social and economic development]. *Visnyk VDNZU «Ukrainska medychna stomatolohichna akademiia».* 2015;15;2(50):30-32 [in Ukrainian].
6. Myronyuk IS., Lepkanych AO. Customer centric motivation system model for shaping student youth into healthy eating practices owners. *Zbornik abstraktov Celoslovenskú konferenciu s medzinárodnou účasťou «DNI PRAKTICKEJ OBEZITOLÓGIE A METABOLICKÉHO SYNDRÓMU 2024. Výživa a metabolický syndróm».* Bardejovské Kúpele 19. – 20. apríla 2024;60-61.

-
7. Monitorynh ta otsinka proham i proektiv. Praktychnyi posibnyk (2008) [Monitoring and evaluation of programmes and projects. Practical guide]. Olha Morozova, Olha Varetska, Deniel Dzhons, Pepukai Chikukva, Tetiana Saliuk. Kyiv, «Oranta»,144 s.
 8. Myronyuk IS., Lepkanych AO. Modern Approaches to the Formation of Healthy Eating Habits of Young People that are Studying. Ružomberské zdravotnícke dni 2022 – XVI. Ročník: zborník z medzinárodnej konferencie. Ružomberok, 2022;424-429.
 9. Lepkanych AO., Myroniuk IS. Vyznachennia potentsiinykh dzherel vplyvu na formuvannia zdorovykh kharchovykh modelei povedinky studentskoi molodi v suchasnykh umovakh navchannia [Identification of the potential sources of influence on the formation of a healthy eating behaviour among students in the modern educational environment]. Ukraina. Zdorovia natsii. 2024;2(76):12-15 [in Ukrainian].
 10. Myronyuk I, Lepkanich A. Key aspects of university students motivation in formation of healthy eating habits. Zborník z X. Medzinárodnej vedeckej konferencie, Aktuálne trendy a výzvy, problémy a dilemy v profesijnej praxi pracovníkov pomáhajúcich profesií, Michalovce 10. november 2023. Warszawa: 2024;138-143.